evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ČESKÝ JAZYK

ROMANTISMUS VE SVĚTOVÉ LITERATUŘE

Romantismus

(1. polovina 19. století)
- literární směr projevující se ve všech evropských literaturách
- životní postoj člověka k životu
- protiklad realismu
- útěk z reality všedního života

Znaky romantismu:
- důraz na city a fantazii
- subjektivní vztah ke skutečnosti – individualismus (hrdina se dívá na svět pouze ze svého úhlu pohledu, který je často shodný s pohledem autora)
- konflikt se společností X touha po harmonii s přírodou
- protiklad snu (ideálu) X skutečnosti
- obdiv k minulosti, mystice (inspirace gotikou), lidové slovesnosti, k přírodě, k exotice

Znaky romantismu projevující se v literatuře:
- autoři rádi směšují žánry (např. lyrizace prózy a dramatu, dramatizace prózy apod.)
- hrdina je výjimečný – osamělý, se záhadnou minulostí – odlišuje se od ostatních členů společnosti (např. vyvrhel, buřič, loupežník, vrah, kat apod.)
- zažívá nepřízeň osudu, má deprese, je znechucen společností, ale není schopen vzít osud do svých rukou a změnit svůj současný život X kult dětství (ztracený ráj)
- hlavní hrdina se myšlenkově ztotožňuje se samotným autorem – stejně jako hlavní hrdinové žijí bouřlivým životem i autoři, často končí tragicky hrdina i autor
- děj je zasazen do exotického prostředí (např. tajuplné jezero, temné lesy, tajemný hrad, hřbitov, gotické katedrály, běsnící živly apod.)
- jazyk literárních děl je obohacován o lidovou mluvu a archaismy – dokreslují prostředí
- častým tématem je nešťastná a nenaplněná láska (ideál – zamilovaný si objekt své touhy idealizuje, často nedostupná/bohatá/zadaná žena)
- děj je složitý, spletitý, s množstvím nepředvídatelných zápletek a nově se objevujících postav

Hlavní představitelé romantismu ve světové literatuře

ANGLIE

George Gordon Byron */džórdž górdn bajrn/* - představitel druhé generace anglických romantiků, kteří navazovali na první generaci autorů-básníků tzv. „jezerní školy“, jeho styl bývá označován jako tzv. byronismus (= osamocený boj proti společnosti, která jedince ničí a nechápe), žil jako bohém, rád cestoval po Evropě, zemřel v Řecku ***Childe Haroldova pouť*** */čajld haroldova/* - 2dílný epos s autobiografickými rysy,

zkušenosti z cest, (boje Řeků proti Turkům), protest proti tyranii a útisku

Džaur, Lara, Korzár - básnické povídky z exotického prostředí

Percy Bysshe Shelley */pérsi biš šeli/* - básník a dramatik

Odpoutaný Prométheus - filozofické básnické drama, obměna antické báje, hrdina se odmítá podřídit vůli bohů (symbol odporu proti společnosti), titanismus (= nezměrná vůle člověka jakkoli překonat zlo), závěr tvoří optimistická věštba – tyranie musí být zlomena

Walter Scott */vóltr skot/* - básník, sběratel skotských lidových písní, autor historických románů a povídek

Panna jezerní - rozsáhlá epická báseň ze skotských dějin

Waverley */vejvrli/* - román, povstání skotských horalů proti Angličanům v 18. století

Kenilworth */kenilvors/* - román, děj zasazen do období středověku

Ivanhoe */ajvnhou/* - román, děj se odehrává ve 12. století za vlády anglického krále Richarda Lví srdce, čerpá z námětů pověsti o Robinu Hoodovi, téma lásky, hrdinství a cti

FRANCIE

Francois-Auguste-René de Chateaubriand */fransoa ogist rené de šatobriján/* - prozaik, kritik, historik, záliba v cestování byla i útěkem před civilizací (pobýval mezi indiány v Severní Americe)

Atala, René - dvě povídky (novely), autobiografické rysy, postavy: indián Šakta X Evropan René, láska indiána Šakty a křesťanské dívky Ataly, kterou její matka zasvětila Panně Marii, obrazy exotické přírody, zvukomalebnost

Victor Hugo */viktor ygo/* - básník, prozaik, dramatik, nejvšestrannější osobnost druhé generace romantiků

a) poezie

Legenda věků - 3dílný básnický cyklus, obrazy vývoje lidstva k pokroku, konflikt dobra X zla

b) próza

Chrám Matky Boží v Paříži - román, součást volné románové trilogie (*Bídníci, Dělníci* moře), obraz všech vrstev francouzské společnosti za vlády Ludvíka XI. (15.stol.), kontrasty: krása (cikánská tanečnice Esmeralda) X ošklivost (hrbáč Quasimodo), dobro X zlo, prvky realismu

Bídníci (Ubožáci) - 5dílný společenský román, příběh se odehrává na poč. 19.stol. a odráží revoluční události ve Francii, hlavní postavou je Jean Valjean */žán valžán/*, který byl za krádež odsouzen na galeje, a policejní inspektor Javert */žavér/*, který ho pronásleduje

Dělníci moře - oslava práce, lidské obětavosti, příběh rybáře, který bojuje nejen proti přírodním živlům, ale i proti nespravedlnosti

Devadesát tři - román o povstání rolníků proti jakobínům za Velké francouzské revoluce

c) drama

Ruy Blas */ry bla/* - histrorická tragédie založená na kontrastech (čest, mravnost X intriky, zhýralost)

Alfred de Musset */d mise/* - zachycuje beznaděj a ztrátu iluzí po Velké francouzské revoluci, napoleonských válkách a červencové revoluci 1830

Zpověď dítěte svého věku - autobiografické rysy, citová krize autora (nešťastný milostný vztah k spisovatelce George Sandové)

Stendhal - vl. jménem Henry Beyle /*anri bel*/, autor psychologických románů, stojí na hranici mezi romantismem a realismem

Červený a černý - tzv. román ztracených iluzí, 2dílný román, symbolika barev (červený = revoluce, vášeň, láska X černý = tmářství, násilí), hlavním hrdinou je mladý a ctižádostivý Julián Sorel – usiluje o kariéru i za cenu přetvářky (tajně obdivuje Napoleona a červenou uniformu, ale za vlády Bourbonů obléká černou – kněžskou uniformu), prožívá vášnivé lásky, svádí ženy z vyšších společenských vrstev apod., skončí u soudu, kde odmítne milost, opovrhuje společností, raději umírá na popravišti jako rebel

Kartouza parmská - 2dílný román, autentické historické prvky, děj se odehrává v Itálii (kartouza = vězení, Parma = italské město), líčí tragédii mladého šlechtice, který poznává opravdovou lásku až ve vězení (dceru žalářníka), v závěru románu prožívá rozčarování, uteče z vězení a uchyluje se do kláštera

RUSKO

Alexandr Sergejevič Puškin - básník, prozaik, dramatik, kritik a publicista, tvůrce moderního básnického jazyka, byl poslán do vyhnanství, zemřel v souboji (s francouzským emigrantem Dantesem)

a) poezie – vliv byronismu

Evžen Oněgin - román ve verších, hlavním hrdinou je tragická postava byronovského typu – tzv. „zbytečný člověk“ (= člověk citově vyprahlý, ztrácí smysl svého života, není schopen využít svého nadání a talentu, nedokáže změnit svůj život) Evžen Oněgin X Taťána (ušlechtilá, vážná, citlivá, ztělesňuje opravdový cit), další protiklady: město X vesnice, jedinec X společnost, román je obrazem ruské společnosti 20. let 19. století

Kavkazský zajatec, Bachčisarajská fontána, Cikáni - lyrickoepické skladby – tzv. poemy (= básnické povídky), navazují na byronismus, obraz ruské společnosti

Poltava, Měděný jezdec - doba vlády Petra Velikého

b) próza

Kapitánská dcerka - dramatické události v době Pugačevova povstání za vlády Kateřiny II.

Bělkinovy povídky - osudy obyčejných lidí

Piková dáma - zpracovává faustovské téma – člověk zaprodá v touze po majetku svou duši ďáblu

c) drama

Boris Godunov - tragédie, historické drama z přelomu 16. a 17. stol., líčí boj o moskevský trůn po smrti cara Fjodora, vypráví příběh o samozvanci Lžidimitrijovi

Michail Jurjevič Lermontov - básník, dramatik

Démon - poema (= básnická povídka), úvaha o dobru a zlu, hrdina – Démon, zavržen bohem pro svou vzpouru, odsouzen k věčné samotě, ale zahoří láskou k pozemské gruzínské kněžně Tamaře, chce přemoct své prokletí, ale prohrává – tzv. démonismus (= neschopnost výjimečných jedinců přizpůsobit se božským, přírodním nebo společenským zákonům)

Hrdina naší doby - první ruský psychologický román, téma tzv. „zbytečného člověka“ hlavní hrdina – ruský šlechtic Pečorin, nenachází lásku ani přátelství, Pečorin je vyděděncem společnosti z vlastní vůle, projevuje se u něj deprese, cynismus, nihilismus (= neuznává žádnou autoritu)

Maškaráda - veršovaná tragédie, touha po nesplněných ideálech, hlavní hrdina – kníže Arbenin, žárlivý bohém a hráč

POLSKO

- nepříznivá situace – Polsko v té době ztratilo svou samostatnost – literatura odráží protest proti nesvobodě, vlastenectví
- většina děl vznikla v emigraci

Adam Mickiewicz */mickjevič/* - básník, dramatik

Balady a romance - epické básně inspirované lidovou slovesností a mýty

Konrad Wallenrod - básnická povídka, téma – národně osvobozenecký boj, Litva bojuje proti řádu německých rytířů (14.stol.)

Pan Tadeáš - národní epos o nepřátelství dvou zemanských rodů, rysy realismu

MAĎARSKO

Sándor Petöfi */šándor petefi/* - básník, padl za revoluce, autor ohlasů lidové slovesnosti

Perly lásky - milostná a přírodní lyrika

DÁNSKO

Hans Christian Andersen */kristyján andrsen/* - prozaik a pohádkář, spojuje folklor a umělé pohádky – lidové náměty + vlastní zpracování, asi 150 pohádek, např. ***Císařovy nové šaty, Statečný cínový vojáček, Ošklivé káčátko, Malá mořská víla*** apod.

Pohádka mého života - stylizovaná autobiografie (vzpomínky, vlastní osudy)

SLOVENSKO

- romantismus na Slovensku je spojen s úsilím o národní samostatnost a o vytvoření národního jazyka – celonárodní slovenský spisovný jazyk byl vytvořen až ve 40.létech 19.stol. na základě středoslovenského nářečí (Štúr, Hurban, Hodža)

Ľudovít Štúr - politik, jazykovědec, básník, usiloval o vytvoření slovenského jazyka

Samo Chalúpka - básník oslavuje ve svém díle národní hrdiny

Mor ho! - hrdinský zpěv o nerovném boji slovenských junáků proti přesile římského vojska (4.stol.)

Andrej Sládkovič

Marina - vlastenecká a milostná skladba, oslava lásky, krásy a mladosti, láska k Marině splývá s láskou k vlasti (vliv J. Kollára – „Slávy dcera“)

Detvan - hrdinský epos, vypráví o slovenském junákovi Martinovi

Janko Král´ - nejradikálnější básník, inspiroval se folklorem, spojitost s K. H. Máchou

Zakliata panna vo Váhu a čudný Janko - balada v lidovém tónu

Výlomky z Jánošíka - romantický epos s tématem zbojnické tradice, postava legendárního Juraje Jánošíka, zbojníka, který „bohatým bral a chudým dával“

Ján Botto

Smrt´Jánošíkova - lyrickoepická skladba, čerpá opět z lidové pověsti o Jánošíkovi

Janko Matúška - autor textu písně „Nad Tatrou sa blýska“ (slovenská hymna)

Ján Kalinčiak - prozaik

Reštaurácia - povídka z upadajícího zemanského prostředí, prvky realismu

USA

Edgar Allen Poe */edgr elen pou/* - básník, prozaik, záliba v hrůzostrašných, hororových a detektivních námětech, zakladatel americké novely, hororu a detektivky

Havran - baladická básnická skladba, básník trpí žalem nad svou mrtvou milou Lenorou, protiklady: krása, láska X úzkost ze smrti, děj je stylizován jako půlnoční rozhovor osamělého muže se záhadným, démonickým havranem (krkavcem) – havran na otázky ohledně smyslu života odpovídá stále jedním a tím samým slovem „nikdy víc“ (v angličtině „nevermore“) – zlověstný krákoravý zvukomalebný refrén, havran = symbol děsu

Jáma a kyvadlo - hororová povídka o španělské inkvizici, která trýzní vězně, povídka navozuje úzkostný pocit smrti

Zánik domu Usherů - studie šílenství, obraz rozpadu osobnosti

Vraždy v ulici Morgue - povídky detektivního charakteru, k odhalení dochází užitím zdravého úsudku a logické kombinace

Černý kocour - povídka, hrůzostrašný příběh o člověku, který podlehl alkoholu

Maska červené smrti - krátká povídka, příběh o zámožných a mocných, kteří se snaží uniknout smrti, ale ta je spravedlivá a dostihne všechny stejně, s velkou důkladností autor popisuje jednotlivé místnosti (mají různé barvy = symbolika)

Ukázky z děl světového romantismu

Alexandr Sergejevič Puškin –EVŽEN ONĚGIN

(úryvek)

Dopis Taťány Oněginovi

"Já píši vám - co mohu více?
Co ještě mohu dodati?
Teď vím, že máte právo sice
mne pohrdáním trestati,
leč ještě věřím, nešťastnice,
že mne vás milosrdný soud
nemůže přece zavrhnout.
Já nejdřív mlčeti jsem chtěla;
a věřte: nebyl byste znal
nikdy můj ostýchavý žal,
kdybych jen stín naděje měla,
že třeba jednou za týden
vás u nás na vsi uzřím jen,
abych vám slůvko mohla říci
a v duchu vaší tvář a hlas,
než znovu navštívíte nás,
dnem nocí abych mohla stříci...

Však řekli, že jste samotář,
že na vsi nudíte se, víme.
A my ... z nás věru nejde zář,
třebaže ze srdce vás ctíme.
Proč jenom, proč jste přišel k nám?
Já v žalu opuštěné vsi té
bych neznala vás jak vás znám,
a ani žal, jejž pochopíte.
Mé zármutky, v tmách duše skryté
by mařil čas, pak (kdož to ví?)
bych zadala se mužovi
a byla mu věrnou ženou
i ctnostnou matkou usmířenou.

.

Victor Hugo – CHRÁM MATKY BOŽÍ V PAŘÍŽI

(úryvek)

Čtyři biřici, stojící už od devíti hodin ráno po čtyřech stranách pranýře, vzbudili v tomto davu naději, že se tu bude konat nějaká exekuce, ne sice věšení, ale aspoň bičování nebo uřezávání uší, zkrátka že něco bude; a tak dav rostl každým okamžikem, takže čtyři biřici, tísnění ze všech stran, museli jej několikrát ”stisknout”, jak se tehdy říkalo, pořádnými ranami důtek a zadkysvých koní...
Konečně se objevil odsouzenec, přivázaný vzadu ke káře. A když byl vytažen na plochu pranýře a když ho mohli ze všech stran náměstí spatřit přivázaného provazy a řemeny ke stolu, propukl na náměstí ohromný řev, smích a jásot. Dav poznal Quasimoda...
Byl to vskutku on. Jak podivný návrat! Na témž náměstí, kde byl včera pozdravován, oslavován a v průvodu vévody cikánského, krále thunského a císaře galilejského svorně prohlášen za papeže a knížete bláznů, byl nyní vystaven na pranýři ...
Quasimodo byl netečný, ani brvou nehnul. Jakýkoliv odpor mu byl znemožněn ”pevností a tvrdostí pout”, jak se tehdy říkalo v úřední mluvě trestního řízení, což znamená, že provazy a řetězy se mu asi zařezávaly do masa. Tato vězeňská a trestanecká tradice ostatně nevymizela a zachovává se u nás pečlivě i dnes, v národě civilizovaném, jemném a humánním, v podobě želízek na rukou (nemluvíc ani o galejích a gilotině).
Quasimodo se nechal vést, strkat, nést, posadit, svázat a připoutat. Na jeho tváři se nezračilo nic, leda údiv divocha nebo hlupáka. Vědělo se, že je hluchý, teď se zdálo, že je slepý.
Srazili ho na kolena na kulatou desku; nechal si to klidně líbit. Svlékli mu košili a kabátec až po pás; strpěl i to ...
Bláznivý smích se ozval v davu, když se objevil Quasimodův nahý hrb, jeho velbloudí prsa, jeho mozolovitá a chlupatá ramena. Za všeobecného veselí vystoupil na plošinu muž v městském stejnokroji...
Tento člověk byl mučitelem vězení Châtelet. Quasimodo byl na pranýři zmrskán ...
Pro Quasimoda však ještě všechno neskončilo. Zbývalo mu ještě podstoupit onu hodinu na pranýři ...
Převrátili tedy přesýpací hodiny a nechali hrbáče přivázaného ke kůlu, aby tak spravedlnost byla vykonána do písmene.
Prostý lid, obzvláště ve středověku, je ve společnosti tím, čím je dítě v rodině. Pokud setrvává ve stavu prvotní naivní nevědomosti, mravní a duševní nevyspělosti, můžeme o něm říci, stejně jako říkáme o dětech: Ten věk nezná slitování...
Všelijaké nadávky jen pršely, doprovázeny hulákáním, kletbami, smíchem a tu a tam i kameny ...
Čas plynul. Byl už na pranýři nejméně půl druhé hodiny, rván, mučen, bez přestání vysmíván a téměř kamenován.
Najednou sebou zaškubal znovu v zoufalství tak prudkém, že se až celé trámoví pranýře zatřáslo, přerušil mlčení, jež až dosud tvrdošíjně zachovával, a přehlušil hulákání davu chraptivým a zuřivým hlasem, podobným spíše zvířecímu zavytí než lidskému zvuku: "Pít!"
Tento úzkostný výkřik nejenže nevzbudil soucit, naopak, ještě zvýšil veselost bodrého pařížského publika, jež obklopovalo žebřík a jež, připusťme, vcelku jako dav nebylo o nic méně kruté a surové než ona strašná banda tuláků ..., která byla prostě nejspodnější vrstvou národa. Ani jediný hlas se neozval na pomoc ubohému odsouzenci, leda aby se posmíval jeho žízni ...
Po několika minutách rozhlédl se Quasimodo po davu zoufalým zrakem a vykřikl znovu,

hlasem ještě drásavějším: "Pít!"
Všichni vyprskli v smích.
"Napij se tohohle," vykřikl Robin Vejražka a hodil mu do obličeje houbu namočenou ve strouze. "Na, tu máš, hluchý šeredo, jsem tvým dlužníkem."
Nějaká žena mu hodila na hlavu kámen: "To tě odnaučí probouzet nás v noci tím zatraceným zvoněním!" ...
"Pít," opakoval po třetí Quasimodo, těžce oddychuje.
V tom okamžiku spatřil, že obecenstvo se rozestupuje. Z davu vystoupila podivně oděná dívka. Doprovázela ji malá bílá kozička s pozlacenými růžky. Dívka nesla v ruce tamburínu. Oko Quasimodovo zajiskřilo. Byla to cikánka, kterou se včera v noci pokusil unést, šeredný kousek, za nějž, jak nejasně cítil, byl nyní právě trestán. Ostatně to byl ten nejposlednější důvod, neboť byl trestán jen za to, že je hluchý a že byl souzen také hluchým. Nepochyboval, že dívka se mu přišla pomstít a zasadit mu ránu jako všichni ostatní.
Viděl, jak rychle vystupuje po žebříku. Dusil se hněvem a zlostí. Byl by si přál, aby mohl pranýř skácet, a kdyby blesk z jeho oka mohl usmrcovat, cikánka by byla bývala rozdrcena dřív, než vystoupila na plošinku.
Přistoupila beze slova k odsouzenci, který se marně svíjel, aby jí unikl, odvázala od pasu čutoru a přiložila ji jemně k nebožákovým vyprahlým rtům.
A tu bylo vidět, jak z toho doposud suchého a planoucího oka vytryskla veliká slza a pomalu stékala po tom nestvůrném, zoufalstvím tak dlouho zkřiveném obličeji. Byla to snad první slza, kerou nešťastník kdy uronil.
Zapomínal však pít. Cikánka netrpělivě sešpulila rty a přitiskla s úsměvem hrdlo láhve k ústům Quasimodovým. Pil dlouhými doušky. Měl palčivou žízeň.
Když dopil, vztáhl své černé rty, bezpochyby aby políbil tu krásnou ruku, jež mu přišla na pomoc. Avšak dívka, jež mu patrně nedůvěřovala a měla v paměti násilné noční přepadení, odtáhla poděšeně ruku jako dítě, které má strach, že je kousne zvíře.
A tu na ni upřel ten hluchý nebožák pohled plný výčitek a nevýslovného smutku.
Byla by to bývala všude dojemná podívaná, jak tato krásná, svěží, nevinná a půvabná dívka, sama tak slabá, přispěchala nezištně na pomoc takovému zoufalství, takové ohyzdnosti a zlobě. Na pranýři to byla podívaná vznešená.
Dokonce i lid tím byl dojat, začal tleskat a volal: "Výborně! Výborně!"

Když asi dva roky po událostech, jimiž končí toto vyprávění, přišli do sklepení Montfauconu vyhledat dva dny před tím oběšeného Olivera Daňka, jemuž Karel VIII. po smrti milostivě dovolil, aby byl pochován v lepší společnosti, na hřbitově u svatého Vavřince, nalezli mezi těmi ohavnými kostlivci dvě kostry. Jedna z nich, byla to kostra ženy měla dosud na sobě několik cárů šatů z látky kdysi bílé a kolem krku náhrdelník z adrezarachových zrnek s malým hedvábným váčkem, ozdobeným zelenými skleněnými korálky, který byl otevřený a prázdný. Ty předměty měly tak nepatrnou cenu, že si je kat asi nechtěl vzít. Druhá kostra, která ji držela v těsném obětí, byla kostra muže. Všimli si, že měla pokřivenou páteř, hlavu vraženou mezi lopatkami a jednu nohu kratší. Neměla zlomený vaz a bylo jasné, že nejde o oběšence. Muž, jemuž kostra patřila, přišel sem tedy umřít. Když ho chtěli odtrhnout od kostry, kterou objímal, rozpadl se v prach.

Edgar Allan Poe – HAVRAN

Jednou o půlnoci, maje horečku a rozjímaje
nad divnými svazky vědy prastaré a záslužné –
když jsem klímal v polospaní, ozvalo se znenadání
velmi jemné zaťukání na dvéře – a pak už ne.
"Je to návštěva, či zdání, bylo to tak nezvučné –
jednou jen a pak už ne."
Ach, již při vzpomínce blednu! Myslím, že to bylo v lednu,
každý uhlík vrhal stín jen přede mne a dál už ne.
Toužil jsem po kuropění; – marně hledaje v svém čtení
ulehčení od hoře nad Lenorou – již poslušné
světice zvou Lenora – nad jménem dívky nadvzdušné,
jež byla mou a teď už ne.

Smutný šelest záclon vlaje z hedvábí a ohybá je
s hrůzou - již jsem do té doby neznal ani přibližně;
abych skryl své polekání, říkal jsem si bez ustání:
"Je to host, jenž znenadání zaklepal tak neslyšně –
pozdní host, jenž znenadání zaklepal tak neslyšně –
jednou jen a pak již ne."

Tu má duše vzmužila se; řek jsem bez rozpaků v hlase:
"Prosím, pane, nebo paní, odpusťte mi velmožně;
avšak, byl jsem v polospaní, když jste přišel znenadání,
přeslechl jsem zaklepání - je to skoro nemožné,
že jste klepal vy" – a poté otevřel jsem úslužně –
venku tma a víc už ne.

Hledě dlouho do tmy z prahu, stoje v pochybách a v strachu,
dlouho snil jsem, jak si nikdo netroufal snít mimo mne;
ale ticho bez rušení, ani slůvka na znamení,
jenom plaché oslovení "Lenoro!" zní zimničně,
to já šeptám "Lenoro!" – a ozvěna dí zimničně
jenom to a víc už ne.
Vrátil jsem se do pokoje, velmi divě se a boje,
když jsem zaslech trochu silněj nový šramot poblíž mne.
"Jistě cos za chumelice padlo mi na okenice;
podívám se ze světnice, co jsi zač, kdo budíš mne -
ztlumím na okamžik srdce, najdu tě, kdo budíš mne;" -
vítr a nic jiného už ne.

Vyrazil jsem okenici, když tu s velkou motanicí
vstoupil starodávný havran z dob, jež jsou tak záslužné;
bez poklony, bez váhání, vznešeně jak pán či paní
usadil se znenadání v póze velmi výhružné

na poprsí Pallady – a v póze velmi výhružné
si sedl jen a víc už ne.

Pták v svém ebenovém zjevu ponoukal mne do úsměvu
vážným, přísným chováním, jež bylo velmi vybrané –
"Ač ti lysá chochol v chůzi, jistě nejsi havran hrůzy,
jenž se z podsvětního šera v bludné pouti namane -
řekni mi své pravé jméno, plutonovský havrane!" –
Havran děl: "Už víckrát ne."

Žas jsem nad nevzhledem ptáka, jenž tak bez okolků kráká
bezobsažnou odpověď, jež prozrazuje bezradné;
velmi dobře vím, že není skoro ani k uvěření
pták či zvíře, jež si lení v póze velmi záhadné
na poprsí nade dveřmi - v póze velmi záhadné
a říká si: "Už víckrát ne."

Potom, sedě na mramoru, ustal havran v rozhovoru
jako duše v jedno slovo samotářsky zabrané -
až jsem si řek v duchu, takže nedošlo mu to až k sluchu:
"Věřím pevně na předtuchu, osud často okrad mne –
jak mé naděje, i on se k ránu odtud vykradne."
Však havran dí: "ž víckrát ne."

Zaražen, an na mne hledí s přiléhavou odpovědí,
říkám si: "Toť bezpochyby pochyt velmi obratně
od pána, jejž osud vedl neštěstím a navždy svedl,
takže nic už nedovedl zpívat než ty bezradné –
pohřební a smutné písně, refrény, tak bezradné,
jako je: Už víckrát ne!"

Když však havran bez ustání ponoukal mne k usmívání,
přistrčil jsem křeslo mysle, že mne něco napadne,
když se vhroužím do sametu ve vzpomínkách na tu větu,
přemýšleje, co as je tu, nad čím řek své bezradné,
nad čím příšerný ten pták zde říká svoje bezradné
"už víckrát ne".

Tak jsem seděl nad dohady, mlčky, marně, bez nálady
pod ptákem, jenž v hloubi prsou nepřestával bodat mne,
kles jsem s zamyšlenou tváří do podušky na polštáři,
na niž padá lampa, v záři matné, mdlé a malátné,
ale do níž nevboří své ruce, mdlé a malátné,
ona víckrát, víckrát ne.

Zdálo se, že u stínidla houstne světlo od kadidla,
že se bezpochyby anděl v zvoncích z nebe propadne.
"Chudáku, tvůj Bůh ti v zpěvu posílá sem pro úlevu
balzám na tvou starou něhu, po němž navždy vychladne,

po němž láska k Lenoře v tvé mysli navždy zapadne" –
však havran děl: "Už víckrát ne."

"Proroku," dím, "mene tekel, ať jsi pták anebo z pekel,
synu podsvětí, a přece proroku, pojď hádat mně –
statečně, byť opuštěný žiji zaklet v této zemi,
dům mám hrůzou obklíčený, zda tvá věštba uhádne,
zdali najdu balzám v smrti, zda tvá věštba uhádne" –
havran dí: "Už víckrát ne."

"Proroku," dím, „mene tekel, ať jsi pták anebo z pekel,
při nebi, jež nad námi je, při Bohu, jenž leká mne,
rci té duši, jež žal tají, zdali aspoň jednou v ráji
tu, již svatí nazývají Lenora, kdy přivine,
jasnou dívku Lenoru kdy v náruči své přivine" –
havran dí: "Už víckrát ne."

"To řek jistě na znamení, že se chystáš k rozloučení,
táhni zpátky do bouře a do podsvětí, satane! –
nenech mi tu, starý lháři, ani pírka na polštáři,
neruš pokoj mého stáří, opusť sochu, havrane!
Vyndej zobák z mého srdce, opusť sochu, havrane!"
Havran dí: "Už víckrát ne."

Pak se klidně ulebedí, stále sedí, stále sedí
jako ďábel na bělostných ňadrech Pallas Athéné;
oči v snění přimhouřeny na pozadí bílé stěny,
lampa vrhá beze změny jeho stín, jímž uhrane –
a má duše z toho stínu, jímž mne navždy uhrane,
nevzchopí se – víckrát ne.